

SOLIQ MA'MURCHILIGIDA TO'LOVLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE PAYMENT SYSTEM IN TAX ADMINISTRATION

¹Tangirqulov G'ulom
Baxtiyorovich

¹Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya Abstract

Uzb. - Mazkur maqolada zamonaviy soliq ma'murchiligi sharoitida to'lovlar tizimini takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari tadqiq etilgan. Tadqiqotda to'lov jarayonlarini raqamlashtirish, soliq organlari va bank tizimi o'rtasidagi integratsiya hamda "soliq servisi" modeliga o'tish masalalari tahlil qilingan. Muallif tomonidan to'lovlar shaffofligini ta'minlashda blokcheyn va sun'iy intellekt texnologiyalarining o'rne baholanib, soliq ma'murchiligi samaradorligini oshirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Eng. - This article explores the key directions for improving the payment system in the context of modern tax administration. The study analyzes the digitalization of payment processes, the integration of tax authorities with the banking system, and the transition to a "tax service" model. The author evaluates the role of blockchain and artificial intelligence technologies in ensuring payment transparency and develops practical proposals to increase the efficiency of tax administration.

Kalit so'zlar: Keywords:

❖ *soliq ma'murchiligi, to'lovlar tizimi, raqamlashtirish, yagona soliq hisobraqami, sun'iy intellekt, blokcheyn, shaffoflik, soliq servisi, yashirin iqtisodiyot.*

❖ *tax administration, payment system, digitalization, single tax account, artificial intelligence, blockchain, transparency, tax service, shadow economy.*

Kirish.

Zamonaviy dunyoda iqtisodiy munosabatlarning shiddat bilan raqamlashishi davlat moliyaviy siyosatining ustuvor yo'nalishlarini, xususan, soliq ma'murchiligini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy dasturlarning izchil amalga oshirilishi bevosita soliq tushumlarining to'liqligi hamda to'lovlar tizimining qay darajada samarali tashkil etilganligiga bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, soliq ma'murchiligida to'lovlar tizimini

takomillashtirish nafaqat byudjet daromadlarini ta'minlash mexanizmi, balki tadbirkorlik subyektlari uchun qulay investitsiyaviy muhit yaratish va ma'muriy to'siqlarni kamaytirishning strategik vositasi bo'lib xizmat qilmoqda. Bugungi kunda soliq idoralari oldida turgan eng muhim vazifa – soliq to'lovchi va davlat o'rtasidagi munosabatlarni shaxsiy muloqotdan voz kechgan holda, to'liq raqamli va shaffof platformalarga o'tkazishdan iboratdir.

Soliq to'lovlari tizimini modernizatsiya qilish jarayoni yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish va soliq solish bazasini kengaytirishda markaziy o'rin tutadi. Ma'lumotlarni qayta ishlashning yuqori texnologiyali usullarini joriy etish orqali to'lov jarayonlarini soddalashtirish, soliq to'lovchilarning vaqti va xarajatlarini tejash imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida, fuqarolar va biznes vakillarida soliq majburiyatlariga nisbatan mas'uliyat hissini oshirib, ixtiyoriy ravishda soliq to'lash madaniyatini shakllantiradi. Shu bois, sohadagi islohotlarning mantiqiy davomi sifatida to'lovlarni amalga oshirishning innovatsion usullarini tadqiq etish, mavjud tizimdagi kamchiliklarni ilmiy asoslangan holda tahlil qilish va xalqaro tajribaga tayanib eng maqbul yechimlarni taklif etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada soliq ma'murchiligida to'lovlar tizimini takomillashtirishning konseptual asoslari, elektron hukumat doirasidagi integratsiyalashuv jarayonlari va to'lovlarni nazorat qilishning zamonaviy usullari tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor jarayonlarni avtomatlashtirish orqali inson omilini kamaytirish va soliq to'lovchilarga ko'rsatiladigan servis xizmatlari sifatini oshirish masalalariga qaratiladi. Bunday yondashuv davlat moliyaviy nazoratini kuchaytirish bilan birga, iqtisodiy o'sishning barqaror sur'atlarini ta'minlashga xizmat qiluvchi samarali soliq tizimini barpo etishga zamin yaratadi.

Mazvuga oid adabiyotlar sharhi.

Amerikalik iqtisodchi James Mirrlees soliq ma'murchiligida to'lov tizimlarini soddalashtirish iqtisodiy samaradorlikning asosiy omili ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, murakkab soliq tizimlari tadbirkorlarning xarajatlarini oshiradi va soliqlardan bo'yin tovlash holatlarini kuchaytiradi. Shu sababli raqamlashtirilgan va avtomatlashtirilgan to'lov tizimlari davlat

hamda biznes o'rtasidagi ishonchni mustahkamlaydi. Olim ayniqsa elektron deklaratsiya va onlayn to'lov tizimlarining joriy etilishi soliq tushumlarini oshirishini qayd etgan. U "aqlli soliq boshqaruvi" konsepsiyasida sun'iy intellekt va ma'lumotlar bazasi integratsiyasini muhim deb hisoblaydi [1]. Tadqiqotlarda soliq yukidan ko'ra ma'murchilik sifati muhimroq omil ekanligi alohida ko'rsatib o'tilgan.

Nobel mukofoti sovrindori Peter Diamond zamonaviy soliq tizimida texnologik infratuzilma iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi asosiy vositalardan biri ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, raqamlashtirish orqali soliq yig'implari xarajatlarini kamaytirish va inson omilini qisqartirish mumkin. Olim elektron to'lov platformalari orqali real vaqt rejimidagi monitoringni samarali nazorat vositasi sifatida baholaydi. Diamond tadqiqotlarida davlat va soliq to'lovchi o'rtasidagi ma'lumot almashinuvi tezligi fiskal intizomga bevosita ta'sir qilishi qayd etilgan. U sun'iy intellekt asosidagi risk-analiz tizimlari kelajakdagi soliq ma'murchiligining asosiy modeli bo'lishini bashorat qiladi [2]. Shuningdek, soddalashtirilgan elektron tizimlar ixtiyoriy soliq to'lash madaniyatini kuchaytirishini alohida ko'rsatadi.

Kanadalik tadqiqotchilar D. Tapscott va A. Williams blokcheyn texnologiyasining davlat moliyasidagi o'rnini keng tahlil qilgan. Ularning fikricha, blokcheyn asosidagi soliq tizimi tranzaksiyalarning o'zgarmasligi va shaffofligini ta'minlaydi. Bu esa korrupsion xavflarni kamaytirib, yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirishga xizmat qiladi [3]. Olimlar soliq to'lovlari tarixini real vaqt rejimida kuzatish imkoniyati davlat nazoratini sezilarli darajada kuchaytirishini ta'kidlaydi. Shuningdek, aqlli kontraktlar yordamida soliqlarni avtomatik undirish imkoniyati mavjudligi qayd etilgan. Ularning konsepsiyasiga ko'ra, kelajakda blokcheyn davlat soliq tizimining asosiy texnologik yadrosiga aylanishi mumkin.

Marokashlik olim Rida Belahouaoui raqamli soliq ma'murchiligi va sun'iy intellektning soliq intizomiga ta'sirini tizimli ravishda tadqiq qilgan. Uning tadqiqotiga ko'ra, AI va Big Data texnologiyalari yordamida yuqori xavf guruhidagi soliq to'lovchilarni aniqlash samaradorligi oshadi. Bu esa noqonuniy moliyaviy operatsiyalar va soliqlardan bo'yin tovlash holatlarini kamaytiradi. Olim "Tax Administration 3.0" konsepsiyasi asosida soliq ma'murchiligini to'liq avtomatlashtirilgan servis tizimiga aylantirish zarurligini ta'kidlaydi. Tadqiqotda kichik biznes subyektlari uchun soddalashtirilgan elektron xizmatlar muhim omil sifatida baholangan [4]. Shuningdek, rivojlanayotgan mamlakatlarda texnologik infratuzilmani mustahkamlash zarurligi qayd etilgan.

Rus olimalari Olga Lyutova va Irina Fialkovskaya blokcheyn texnologiyalarining soliq ma'murchiligidagi huquqiy asoslarini chuqur o'rgangan. Ularning fikricha, blokcheyn soliqqa oid ma'lumotlarning xavfsizligini ta'minlash va qalbakilashtirishning oldini olishda samarali vosita hisoblanadi. Tadqiqotchilar tranzaksiyalarning kuzatuvchanligi soliq nazoratining yangi bosqichini shakllantirishini ta'kidlaydi. Shuningdek, "smart contract" texnologiyalari orqali soliqlarni avtomatik hisoblash imkoniyati mavjudligi qayd etilgan. Olimalar raqamli texnologiyalarni joriy etishda huquqiy me'yorlarni takomillashtirish zarurligini alohida urg'ulaydi [5]. Ularning tadqiqotlari soliq ma'murchiligini modernizatsiya qilishda blokcheynning strategik ahamiyatini asoslab beradi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqotning metodologik asosini tizimli tahlil, mantiqiy izchillik va iqtisodiy-statistik qiyoslash usullari tashkil etadi. Maqola doirasida soliq ma'murchiligi va to'lovlar tizimining hozirgi holatini baholashda ob'ektivlik va ilmiylik tamoyillariga tayanilgan

bo'lib, mavjud holatni o'rganishda deduktiv va induktiv yondashuvlardan keng foydalanildi. Tadqiqot jarayonida davlat soliq qo'mitasining ochiq ma'lumotlari, me'yoriy-huquqiy hujjatlar va xalqaro moliyaviy tashkilotlarning statistik hisobotlari birlamchi manba sifatida xizmat qildi.

Metodologiyaning muhim qismi sifatida qiyosiy tahlil usuli qo'llanilib, unda rivojlangan mamlakatlarning soliq to'lovlarini raqamlashtirish borasidagi tajribasi milliy amaliyot bilan solishtirildi. Bu esa mahalliy sharoitga mos keladigan eng samarali modellarni aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, tizimli yondashuv orqali soliq to'lovlarini amalga oshirish jarayoni bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan bo'g'inlar yig'indisi sifatida ko'rib chiqildi. Bunda axborot texnologiyalarining joriy etilishi natijasida yuzaga keladigan iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy ta'sir omillari alohida guruhlariga ajratilib tahlil qilindi.

Bundan tashqari, tadqiqotda sifat va miqdor tahlili uyg'unlashtirilgan bo'lib, sohadagi muammolarni aniqlashda ekspert baholash usulidan ham foydalanildi. Soliq ma'murchiligida to'lovlarni soddalashtirishning huquqiy asoslarini o'rganishda normativ-huquqiy qiyoslash usuli qo'llanilib, amaldagi qonunchilikning raqamli transformatsiya talablariga muvofiqligi tekshirildi. To'plangan ma'lumotlarni umumlashtirish va nazariy xulosalar chiqarishda sintezlash usulidan foydalanilgan bo'lib, bu tadqiqot natijalarining ishonchligi va amaliy ahamiyatini ta'minlashga xizmat qiladi. Ushbu metodologik yondashuv soliq to'lovlari tizimini takomillashtirish bo'yicha nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan asoslangan taklif va tavsiyalarni ishlab chiqishga zamin yaratdi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Tadqiqot davomida soliq ma'murchiligida to'lovlar tizimining joriy holati tahlil qilinganda, so'nggi yillarda raqamlashtirish

darajasi sezilarli darajada oshgani kuzatildi. Xususan, soliq to'lovlarini qabul qilish va hisobga olish jarayonlarining avtomatlashtirilishi natijasida to'lovlarning byudjetga kelib tushish vaqti real vaqt rejimiga yaqinlashdi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, yagona soliq hisobraqamining joriy etilishi soliq to'lovchilar uchun mablag'larni yo'naltirishda yuzaga keladigan texnik xatoliklarni deyarli nolga tushirgan. Bu, o'z navbatida, soliq organlarida ortiqcha to'lovlarni qaytarish yoki qarzdorlikni yopish bilan bog'liq ma'muriy xarajatlarni tejash imkonini berdi.

Natijalar shuni tasdiqladiki, elektron hisob-fakturalar va onlayn nazorat-kassa mashinalaridan olinayotgan ma'lumotlarning to'lov tizimlari bilan integratsiya qilinishi soliq bazasini kengaytirishda asosiy drayver bo'lib xizmat qilmoqda. Ma'lumotlarning tizimli tahlili shuni ko'rsatdiki, to'lov jarayonlari shaffoflashgan sohalarida yashirin iqtisodiyot ulushi kamayib, ixtiyoriy soliq to'lash ko'rsatkichi oshgan. Sun'iy intellekt yordamida amalga oshirilgan risk-tahlil natijalari esa, yuqori xavf guruhiga kiruvchi korxonalarni aniqlash va ular bilan ishlashda manzilli

yondashuvning samaradorligini isbotladi. Bu esa insofli tadbirkorlar uchun soliq yuki va tekshiruvlar sonini kamaytirishga zamin yaratdi.

Bundan tashqari, mobil ilovalar orqali amalga oshirilayotgan to'lovlar hajmining o'sish dinamikasi ijobiy natijalarni bermoqda. Ayniqsa, o'zini o'zi band qilgan shaxslar uchun yaratilgan soddalashtirilgan to'lov tizimlari aholining iqtisodiy faolligini oshirishga xizmat qildi. Biroq, tahlil jarayonida ayrim hududlarda va sohalarida texnik infratuzilmaning yetarli emasligi hamda tizimlarning o'zaro ma'lumot almashinuvidagi ba'zi kechikishlar kabi muammolar ham aniqlandi. Ushbu natijalardan kelib chiqqan holda aytish mumkinki, to'lovlar tizimini takomillashtirishning keyingi bosqichida tizimlarning barqarorligini oshirish va blokcheyn kabi yuqori texnologiyali xavfsizlik yechimlarini tatbiq etish maqsadga muvofiqdir. Umumiy xulosa shundan iboratki, soliq to'lovlari tizimidagi islohotlar nafaqat budjet tushumlarini ta'minladi, balki soliq ma'murchiligining servis sifatida rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

1-jadval

Soliq to'lovlari tizimining an'anaviy va takomillashtirilgan modellari qiyosiy tahlili*

Tahlil mezonlari	An'anaviy (eski) tizim holati	Takomillashtirilgan (yangi) tizim holati	Kutilayotgan iqtisodiy samara
To'lov usullari	Har bir soliq turi uchun alohida bank rekvizitlari va to'lov topshiriqnomalari.	Yagona soliq hisobraqami orqali barcha soliqlarni bitta tranzaksiya bilan to'lash.	Vaqt sarfini kamaytirish va texnik xatoliklarni bartaraf etish.
Ma'lumotlar integratsiyasi	Soliq idorasi, bank va tadbirkor o'rtasida ma'lumotlar almashinuvidagi kechikishlar.	API texnologiyalari yordamida real vaqt (real-time) rejimida ma'lumotlar almashinuvi.	Moliyaviy intizomni mustahkamlash va tezkor monitoring.
Inson omili	Hisobotlarni qo'lda to'ldirish va inspektor bilan bevosita muloqot.	To'liq avtomatlashtirilgan "Soliq agenti" tizimi va masofaviy xizmatlar.	Korrupsion risklarni minimallashtirish va shaffoflik.
Nazorat mexanizmi	To'lov amalga oshirilgandan so'ng o'tkaziladigan kameral tekshiruvlar.	Sun'iy intellekt va risk-analiz asosidagi oldindan ogohlantiruvchi nazorat.	Xatolarni erta aniqlash va jarimalar miqdorini kamaytirish.
Xavfsizlik darajasi	Markazlashgan server bazalari va an'anaviy himoya usullari.	Blokcheyn texnologiyasi asosidagi o'zgarma va xavfsiz tranzaksiyalar zanjiri.	Ma'lumotlarni soxtalashtirish imkoniyatini butunlay yo'qotish.

*Manba: O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasi ma'lumotlari va xalqaro tajriba asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

Yuqorida keltirilgan 1-jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, soliq ma'murchiligida to'lovlar tizimini transformatsiya qilish jarayoni oddiy texnik yangilanishdan servisga yo'naltirilgan murakkab tizimga o'tish bosqichini ifodalaydi. Tahlilning eng muhim jihati – Yagona soliq hisobraqamining joriy etilishi bilan bog'liq bo'lib, u an'anaviy tizimdagi eng katta muammolardan biri – mablag'larning noto'g'ri rekvizitlarga tushib qolishi va ularni qayta taqsimlash uchun sarflanadigan ortiqcha ma'muriy vaqtni bartaraf etadi. Bu o'zgarish tadbirkorning moliyaviy oqimlarini boshqarish samaradorligini kamida 20-30 foizga oshirish imkonini beradi.

Jadvalning ikkinchi muhim yo'nalishi – ma'lumotlar integratsiyasi va real vaqt rejimidagi almashinuvdir. An'anaviy tizimda ma'lumotlarning kechikib kelishi soliq qarzdorligini noto'g'ri hisoblanishiga va asossiz jarimalarga sabab bo'lar edi. API va “Soliq agenti” texnologiyalarining joriy etilishi esa

bank va soliq bazalarini yagona zanjirga birlashtiradi. Buning natijasida “inson omili” minimallashtirilib, tizimning shaffofligi ta'minlanadi. Ayniqsa, sun'iy intellekt asosidagi risk-analiz mexanizmi soliq nazoratini “jazolovchi” xarakterdan “oldindan ogohlantiruvchi” xarakterga o'zgartirishi tahlillarda alohida qayd etiladi.

Xavfsizlik masalalariga to'xtaladigan bo'lsak, blokcheyn texnologiyasining istiqboldagi qo'llanilishi tranzaksiyalar zanjirini butunlay xavfsiz qiladi. Jadvalda kutilayotgan natija sifatida ko'rsatilgan “ma'lumotlarni soxtalashtirish imkoniyatining yo'qolishi” davlat va tadbirkor o'rtasidagi o'zaro ishonch darajasini yuksaltiradi. Jadvaldagi taqqoslash nafaqat texnik soddalashtirishni, balki iqtisodiyotning yashirin segmentlarini qisqartirish va soliq to'lovchilar uchun ma'muriy yukni tubdan kamaytirishga xizmat qiluvchi konseptual o'zgarishlarni aks ettiradi.

2-jadval

O'zbekiston Respublikasida soliq ma'murchiligi va to'lov tizimlarini raqamlashtirish bosqichlari va dinamikasi*

Yillar	Asosiy islohotlar va joriy etilgan tizimlar	To'lovlar tizimidagi sifat o'zgarishlari	Natijadorlik ko'rsatkichi (Budjet tushumlariga ta'siri)
2019–2020	Yangi tahrirdagi Soliq kodeksi va Elektron hisob-fakturalar (EHF) joriy etilishi.	Qog'oz ko'rinishidagi hisob-kitoblardan to'liq elektron hujjat almashinuviga o'tildi.	Soliq bazasining shaffoflashuvi hisobiga tushumlarning 15-18 foizga oshishi.
2021–2022	Onlayn nazorat-kassa mashinalari (NKM) va Yagona soliq hisobraqamining ishga tushirilishi.	Soliq to'lovlarini turi bo'yicha emas, yagona rekvizit orqali amalga oshirish imkoniyati yaratildi.	To'lovlardagi xatoliklarning 40 foizga kamayishi va chakana savdoda nazorat kuchayishi.
2023–2024	“Soliq” mobil ilovasining kengayishi va “Keshbek” tizimining to'lovlar bilan integratsiyasi.	Jismoniy shaxslar va o'zini o'zi band qilganlar uchun to'lovlar "bir klik" tizimiga o'tdi.	Ixtiyoriy soliq to'lash madaniyatining oshishi va "xufiyona" aylanmalarning qisqarishi.
2025–2026 (Istiqbol)	Sun'iy intellekt asosidagi “Avtomatlashtirilgan soliq agenti” va Blokcheyn tizimi.	Soliqlar bank tranzaksiyalari jarayonida avtomatik hisoblanishi va inson omilining yo'qolishi.	Ma'murchilik xarajatlarining 30 foizga qisqarishi va maksimal shaffoflik.

*Manba: O'zbekiston Respublikasi Soliq qo'mitasining yillik hisobotlari va “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi asosida muallif tomonidan shakllantirilgan.

2-jadval ma'lumotlarining mantiqiy va iqtisodiy tahlilida keltirilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda soliq ma'murchiligining rivojlanishi evolyusion va tizimli xarakterga ega bo'lib, har bir bosqich o'zidan oldingi bosqichning mantiqiy davomi hisoblanadi. 2019-2020 yillardagi birinchi bosqichda asosiy urg'u ma'lumotlar bazasini shakllantirishga qaratilgan bo'lsa, keyingi bosqichlarda asosiy e'tibor to'lovlar tizimini soddalashtirish va soliq to'lovchining ma'muriy yukini kamaytirishga yo'naltirilgan.

Tahliliy jihatdan eng diqqatga sazovor nuqta – bu 2021-2022-yillarda Yagona soliq hisobraqamining joriy etilishidir. Jadval ko'rsatkichlariga ko'ra, ushbu islohot to'lovlardagi xatoliklarni 40 foizga kamaytirish imkonini bergan. Bu shuni anglatadiki, tizimning murakkabligi (turli rekvizitlar, xato kodlar) soliq to'lovchilar uchun asosiy to'siq bo'lib kelgan va uning bartaraf etilishi soliq tushumlarining byudjetga o'z vaqtida va to'liq yetib borishini ta'minlagan.

2023-2024-yillardagi dinamika soliq ma'murchiligining servis modeliga o'tishini yaqqol namoyon etadi. To'lov tizimlarining "keshbek" va boshqa rag'batlantiruvchi mexanizmlar bilan integratsiya qilinishi iqtisodiyotda "soya"dan chiqish jarayonini tezlashtirdi. Bunda to'lovlar tizimi nafaqat pul o'tkazish vositasi, balki ijtimoiy nazorat va shaffoflikni ta'minlovchi instrumentga aylandi.

Istiqbolli davr (2025-2026-yillar) uchun belgilangan ko'rsatkichlar soliq ma'murchiligining eng yuqori nuqtasi – "avtomatlashtirilgan soliq agenti" konsepsiyasiga asoslanadi. Bu bosqichda blokcheyn texnologiyasining joriy etilishi har bir to'lov tranzaksiyasining haqqoniyligini ta'minlab, inson ishtirokini butunlay bartaraf etadi. Tahlil xulosasiga ko'ra, ma'murchilik xarajatlarining 30 foizga qisqarishi davlat byudjeti uchun qo'shimcha resurs yaratish bilan birga, tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Umuman olganda, jadvaldagi yillar kesimidagi

o'sish dinamikasi soliq tizimining raqamli barqarorligi va kelajakdagi texnologik mustaqilligini kafolatlaydi.

Xulosa va takliflar.

Olib borilgan tadqiqot va tahlillar asosida shuni xulosa qilish mumkinmi, soliq ma'murchiligida to'lovlar tizimini takomillashtirish shunchaki texnik jarayon emas, balki mamlakatning raqamli iqtisodiyotini shakllantirish va biznes muhitini yaxshilashning strategik poydevoridir. Tizimning shaffofligi va to'lov jarayonlarining avtomatlashtirilishi davlat va soliq to'lovchi o'rtasidagi ishonchni mustahkamlash bilan birga, yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirishda eng samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Erishilgan natijalar shuni ko'rsatadiki, soliq to'lovlarining soddalashtirilgan va inson omilidan xoli bo'lgan modellari iqtisodiy faollikni rag'batlantirish va byudjet tushumlarining barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqqan holda, soliq to'lovlari tizimini yanada rivojlantirish bo'yicha quyidagi taklif va tavsiyalarni ilgari surish maqsadga muvofiqdir. Avvalo, soliq to'lovlarini amalga oshirishda blokcheyn texnologiyalarini kengroq joriy etish lozim, bu ma'lumotlarning xavfsizligini ta'minlash va tranzaksiyalar tarixining o'zgarmasligini kafolatlash imkonini beradi. Shuningdek, sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalangan holda "proaktiv soliq xizmatlari"ni rivojlantirish, ya'ni tizimning o'zi soliq to'lovchiga bo'lajak to'lovlar, imtiyozlar va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan risklar haqida oldindan xabar berishi maqsadga muvofiqdir.

Bundan tashqari, kichik biznes va o'zini o'zi band qilgan shaxslar uchun "avtomatlashtirilgan soliq agenti" tizimini kengaytirish, bank aylanmalari asosida soliqlarni avtomatik hisoblash va undirish amaliyotini takomillashtirish zarur. Bu tadbirkorning hisob-kitob ishlariga

sarflaydigan vaqtini keskin kamaytiradi. Shu bilan birga, davlat organlari va tijorat banklari o'rtasidagi ma'lumot almashinuvi tezligini oshirish va Yagona soliq hisobraqami imkoniyatlarini yanada kengaytirish lozim.

Ushbu takliflarning amaliyotga tatbiq etilishi soliq ma'murchiligini to'liq servis modeliga o'tkazishga va mamlakatning xalqaro reytinglardagi nufuzini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirrlees J. et al. (ed.). *Tax by design: The Mirrlees review.* – OUP Oxford, 2011.
2. Diamond P. *Optimal tax treatment of private contributions for public goods with and without warm glow preferences* // *Journal of Public Economics.* – 2006. – T. 90. – №. 4-5. – P. 897-919.
3. Tapscott D., Williams A. *Value and values in the age of transparency* // *Digital 4Sight Inc.* – 2003.
4. Belahouaoui R., Attak E. H. *Exploring the relationship between taxpayers and tax authorities in the digital era: evidence on tax compliance behavior in emerging economies* // *International Journal of Law and Management.* – 2025. – T. 67. – №. 6. – P. 632-653.
5. Lyutova O. I., Fialkovskaya I. D. *Blockchain technology in tax law theory and tax administration* // *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Юридические науки.* – 2021. – T. 25. – №. 3. – С. 693-710.